

Aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Onderwerp: internetconsultatie wetsvoorstel aanscherping strafbaarstelling ronselen en vereisten toewijzing restzetels

18 februari 2023

Geachte minister,

De Kieswet is onderhevig aan een constante stroom van wijzigingen. Dit maakt het lastig om het onderlinge verband tussen de verschillende wijzigingen in het oog te houden. De Kieswet kent inmiddels diverse bepalingen met aanvullende nummering. Dat komt de overzichtelijkheid niet ten goede.

Dit voorstel brengt twee wijzigingen aan die op zich geen verband met elkaar houden. De paraplu 'eerlijke en betrouwbare verkiezingen' kan gebruikt worden om zo ongeveer alle wijzigingen onder te scharen. Het is daarmee nauwelijks een onderscheidend criterium waarom deze twee onderwerpen nu juist in één wetswijziging worden meegenomen.

Ik pleit daarom voor een integrale heroverweging van de Kieswet, waarin de opbouw en nummering opnieuw bezien wordt. Mogelijk zou daarbij (o.a. in de nummering) voorgesorteerd kunnen worden op toekomstige ontwikkelingen, zodat de wet makkelijker uit te bouwen is.

Volmachtstemmen en ronselen

De minister signaleert een beperkt probleem: er kunnen volmachten geronseld worden. Als oplossing wordt gekozen om de delictsomschrijving aan te passen. In het stuk mis ik een bredere reflectie op het stemmen bij volmacht en de wijze waarop dat nu mogelijk is.

Stemmen bij volmacht schuurt met artikel 53 lid 2 van de Grondwet. Gezien de gegeven toelichting in de memorie van toelichting is het de bedoeling van de wetgever dat de gemachtigde de stem uitbrengt die de volmachtgever uit had willen brengen. Om dat te bereiken zal de volmachtgever zijn stemgeheim moeten prijsgeven. Bij het in stand laten van de mogelijkheid om bij volmacht te stemmen is het goed om nogmaals aan te geven hoe de wetgever deze verhouding met het stemgeheim nu beoordeelt en afzet tegen internationale normen. Ook als er sprake is van een continuering van de huidige lijn. Immers: de Kieswet wordt zeer regelmatig gewijzigd. Er zijn dus (kennelijk) telkens nieuwe inzichten of ontwikkelingen. Die zouden er ook kunnen leven op het gebied van de relatie tussen het stemmen bij volmacht en het stemgeheim.

De stembureaus zijn open van 7.30 tot 21.00 uur. Werkgevers zijn verplicht om werknemers in de gelegenheid te stellen hun stem uit te brengen. Het aantal volmachtstemmen dat wordt uitgebracht ligt relatief hoog. Als het gaat om mensen die echt niet zelf *kunnen* stemmen, is dat natuurlijk prima. Daar zijn echter wel vraagtekens bij te plaatsen. Uit ervaring als voorzitter van stembureaus weet ik dat er soms volmachten 'per gezin' worden verstrekt. De drempel voor stemmen bij volmacht is laag. Een ingevulde stempas en kopie (op de telefoon) van het legitimatiebewijs is voldoende. Bij het invoeren van de onderhandse volmacht bestonden nog geen mobiele telefoons waarop een kopie id-bewijs getoond kon worden en lag de drempel dus hoger. Tegenwoordig kan de foto desnoods doorgestuurd worden. Dat maakt de drempel lager dan de wetgever bij de invoering voor ogen stond.

Die laagdrempeligheid draagt er mijns inziens toe bij dat ronselen van volmachtstemmen wordt gefaciliteerd. In elk geval mist het voorstel nu een reflectie op mogelijke *oorzaken* van het ronselen. Er is direct voor een oplossing gekozen aan de 'achterkant' van het proces, namelijk het strafrecht. Het voorstel zou beter worden als in de afweging de mogelijkheden om het ronselen aan de voorkant te bemoeilijken wordt betrokken.

Dat vraagt waarschijnlijk om een hogere drempel voor het stemmen bij volmacht. Daarvoor is al een oplossing voorhanden, namelijk het schriftelijk volmachtbewijs. Tegenwoordig bieden veel gemeenten de mogelijkheid aan om de aanvraag daarvoor digitaal te doen. De drempel wordt daarmee niet onneembaar hoog, maar wel hoger dan nu. De kans op ronselen zal daarmee naar verwachting afnemen.

Impliciet lijkt het voorstel er vanuit te gaan dat het ronselen van schriftelijke volmachtstemmen niet goed mogelijk is, althans geen probleem is. In artikel Z8 is immers alleen het ronselen van onderhandse volmachten strafbaar gesteld. Ook tegen die achtergrond is een nadere heroverweging van de voorgestelde oplossing aan te bevelen.

Van harte onderschrijf ik de inzet om het aantal volmachtstemmen per kiezer tot 1 te beperken. Ook dat zal bijdragen aan vermindering van ronselen. Het is jammer dat niet van de gelegenheid gebruik wordt gemaakt om dat onderwerp direct te regelen.

Restzetelverdeling

Het komt de eenduidigheid ten goede als voor alle verkiezingen de restzetelverdeling op dezelfde manier verloopt. Bij de afgelopen gemeenteraadsverkiezing was ik als projectleider verkiezingen betrokken. Daar kwam een nieuwe partij in de raad. Het aantal stemmen op die partij was (minder dan) één minder dan de kiesdeler. In de voorgestelde situatie zou die partij dus *niet* in de raad zijn gekomen.

In het IAK staat dat dit voorstel geen financiële of administratieve effecten heeft voor overheden. Hier rekent u buiten de praktijk. Een partij die op een paar stemmen na niet in het vertegenwoordigend orgaan komt, heeft er alle belang bij dat er nog eens goed naar de tellingen wordt gekeken. De wet kent sinds 1 januari 2023 de nieuwe wijze van tellen en controle daarop. Als het gemeentelijk stembureau geen bijzonderheden constateert, vindt er geen hertelling plaats. Idem voor het centraal stembureau.

De wet maakt het echter mogelijk *voor iedereen* om een onderbouwde melding te maken van een vermeende fout in het proces-verbaal van een (gemeentelijk) stembureau. Gelet op het stemgeheim kan zo'n melding anoniem zijn. Het vraagt niet veel fantasie om te bedenken dat partijen die baat hebben bij een hertelling zullen zoeken naar wegen om dat af te dwingen. Al dan niet via een (anonieme) melding, of het maken van bezwaren bij de diverse (gemeentelijk/hoofd/centraal) stembureaus. De stelling dat er geen financiële of administratieve effecten zijn, is in dat licht bezien onvoldoende onderbouwd.

Met vriendelijke groet